

גליון תתכח + ערש"ק פרשת בהר

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

ביאור פירש"י בטעם מצות שמיטה

סוד שביתת הארץ בשנה השביעית

בעובדא דרב דלא דרד ביה ממתנה בדברים

לימוד מכל אדם ומכל מאורע

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office

1469 President St. #BSMT

Brooklyn, NY 11213

United States

(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת בהר, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תתכח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבאר יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתות הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....ב

שבועית – זכר למעשה בראשית

מדוע נצרכת ראי' ששבת לה' הוא לשם ה' ? / מדוע הוצרך רש"י לראי' על זה ש"לה" פירושו "לשם ה'" ? / למה יש הו"א ששבת תהא בטלה בשנה השביעית ? / ביאור בדברי רש"י בטעם מצות שמילטה

(ע"פ לקטי שיחות ח"ב עמ' 108 ואילך)

פנינים עיונים וביאורים קצרים.....ה

מה ענין שמילטה אצל הר סיני? (ע"פ ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 455 ואילך)

שלימות חירות העבד – יציאתו בשמיטה (עיון באוהב לק"ש ח"ב עמ' 143 ואילך)

יינה של תורה.....ו

לחיות בשמיטה למעלה מהעולם

מה פשר ההוראה "שש שנים תורע שדך" ? / מהו הפרש בין שם "הו"י" לשם "אלקים" בהנהגת השי"ת עם עולמו ? / מי יותר נעלה: השבת או השנה השביעית ? / ומהו סוד שביתת הארץ בשנה השביעית ?

(ע"פ לקטי שיחות ח"א עמ' 273 ואילך)

פנינים דרוש ואגדה.....ז

מהותו האמיתית של יהודי – "ושבתה הארץ" (ע"פ שיחות קודש חש"מ ח"א עמ' 161 ואילך)

"וצויתו את ברכתי" – באלף השביעי (ע"פ לקטי שיחות חב"ו עמ' 190)

חידושי סוגיות.....י

בעובדא דרב דלא הדר ביה ממטנה בדברים

יקשה על תירוצי המפרשים ליישב הנהגת רב עם עובדא דרב בירוש' ב"מ דאין התחייבות ע"י דיבור / יחדש דמצד הקפדת רב נשתנה גדר דיבורו עד שחל על ידו קנין בחפץ ועפ"ז יבאר החילוק בין העובדות

(ע"פ לקטי שיחות ח"ב עמ' 154 ואילך)

תורת חיים.....טו

פרקי אבות – פרק ד'

מילי דחסידותא – דרכי החסידות.....טז

פרקי אבות – פרק ד'

מקרא אני החדש

ביאורים בפשוטו של מקרא

שביעית – זכר למעשה בראשית

מדוע נצרכת ראי' ששבת לה' הוא לשם ה' / מדוע הוצרך רש"י לראי' על זה ש"לה" פירושו "לשם ה'" / למה יש הר"א ששבת תהא בטלה בשנה השביעית? / ביאור בדברי רש"י בטעם מצות שמעיה

בריש פרשתנו (כה, ב-ד): "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך, ושש שנים תזמור כרמך, ואספת את תבואתה. ובשנה השביעית שבת שבתון יהי' לארץ שבת לה', שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור".

ומפרש רש"י (על התיבות "שבת לה'" שבתחילת הענין): "שבת לה' – לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית".

והמפרשים (חזקוני. באר מים חיים. וראה גם שפתי חכמים. ועוד) ביארו שכוונת רש"י היא שהכתוב בא ללמדנו שאין מטרת השביתה ממלאכות השדה בשנה השביעית לשם מנוחת האדם או לתועלת השדה, כדרך עובדי אדמה שמשביתים את שדותיהם שנה אחת כדי שיהי' לה כח בשנים הבאות (ראה ב"ב כט, א). אלא השביתה צריכה להיות "שבת לה'" – לשם קיום מצות הקב"ה. וע"ז מביא רש"י ראי' – "כשם שנאמר בשבת בראשית". דהיינו, בפ' יתרו (כ, י) נאמר "ויום השביעי שבת לה' אלקיך", וכשם שבשבת צריכה השביתה להיות "לשם ה'", כן צריכה להיות השביתה בשביעית לשם ה'.

ב. אמנם פירוש זה אינו מחזור, כי אם רש"י נדרש **לחדש** אשר הפירוש ד"שבת לה'" הוא "לשם ה'" – כלומר שאין זה מובן מאליו – הי' צריך לפרש זאת בפעם הראשונה שנאמרה לשון זו, בפסוק הנ"ל גופא שבפ' יתרו; והלא לא פירש רש"י שם מאומה!

ועוד יש להקשות: מצינו במקומות אחרים שמפרש רש"י כעין פירושו כאן, ולא הוצרך להביא ראי' לכך. וכגון בפסוק "ויקחו לי תרומה" (תרומה כה, ב), שרש"י מפרש שם "י – י – שמי", ואינו מביא על כך שום ראייה. ואם כן, מדוע כאן אין רש"י מסתפק בעצם הפירוש, "שבת לה' – לשם ה'", אלא הוצרך להביא על כך ראי' מיוחדת – **כשם שנאמר בשבת בראשית?**

ג. אלא יש לפרש (ראה גם רא"ם כאן. דברי דוד (להט"ז). ועוד מפרשים):

אכן, עצם הדבר ש"שבת לה'" משמעותו "לשם ה'", מובן הוא מעצמו, ולא זה מה שבא

לקראת שבת

ה

רש"י לפרש. והיא הנותנת שבפ' יתרו לא פירש רש"י תיבות אלו, כי משמעותן מובנת מעצמה (כנ"ל ס"ב).

ומדייק הענין ב'דיבור המתחיל' – התיבות שרש"י מעתיק מהכתוב:

אם כוונת רש"י היתה לפרש ש"לה" פירושו "לשם ה'" – הי' מעתיק תיבת "לה" לבדה ומפרשה "לשם ה'" (וכמו בפ' תרומה שם שהעתיק תיבת "לי" ופירש "לשמי" – כנ"ל ס"ב); אולם רש"י הוסיף להעתיק גם תיבת "שבת (לה)" – והסיבה לכך היא כי תיבה זו היא הדורשת ביאור.

דהנה לכאורה, הי' צריך לומר בקיצור "ושבתה הארץ לה" – ומה פשר אריכות הלשון "ושבתה הארץ שבת לה"? וע"ז מפרש רש"י, שהדגשה זו באה ללמד על אופן השביתה: אם הי' נאמר רק "ושבתה הארץ לה" – היינו יודעים שצריך לשבות "לשם ה'" בכ"ז, ובאה ההדגשה "ושבתה הארץ שבת לה" – ללמדנו שהשביתה צריכה להיות באותו האופן של השביתה ב"שבת בראשית", כדלקמן.

ד. ביאור הענין:

מצינו שהלשון "שבת בראשית" שוללת את השביתה ביום-טוב. וכמו בסדרה הקודמת, בפ' אמור (כג, יא), שנאמר שם בנוגע להעומר שצריך להיות "ממחרת השבת" – ומפרש רש"י: "ממחרת יום טוב הראשון של פסח, שאם אתה אומר שבת בראשית אי אתה יודע איזהו". והיינו, שהלשון "שבת" מתאים גם ליום-טוב, ואילו הלשון "שבת בראשית" מתאימה דוקא ליום השביעי.

והיינו, כי בהציווי על שביתה ממלאכה בשבת נאמרו שני טעמים (ראה מורה נבוכים ח"ב פל"א – הובא ברמב"ן ואתחנן ה, טו. מטה משה סת"ז):

(א) זכר למעשה בראשית – מכיון שהקב"ה עסק במלאכת הבריאה ששה ימים וביום השביעי שבת, לכן נצטווה האדם לשבות ממלאכתו ביום השביעי (יתרו כ, ט-יא).

(ב) זכר ליציאת מצרים – ובלשון הכתוב (ואתחנן ה, טו): "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטוי' ע"פ בן צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת".

ובכן, הטעם השני של "זכר ליציאת מצרים" מתאים הוא גם ליום-טוב, ולכן גם הוא נקרא בשם "שבת" (שהרי כל המועדים קשורים ביציאת מצרים – ראה שמות ג, יב. פרש"י יתרו כ, ב. אמור כג, מג. ועוד); אולם הטעם הראשון של "זכר למעשה בראשית" – אינו ביום-טוב אלא רק ביום השביעי, ולכן דוקא הוא נקרא "שבת בראשית".

וזו איפוא כוונת רש"י בפירושו – "לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית": הכוונה "לשם ה'" בשביתה השנה השביעית היא אותה הכוונה שבשבת בראשית – "זכר למעשה בראשית", כלומר: זה שהקב"ה ברא את עולמו בששה ימים וביום השביעי שבת.

[וראה צדה לדרך כאן: "כתב החזקוני עליו (על רש"י) וז"ל: כלומר, לא תהא כוונתך להובירה כדי לטייבה, אלא כדי לעשות מצות הקב"ה, עכ"ל. גם הרמב"ן ז"ל חשב שזו כוונת רש"י... אבל הרא"ם ז"ל כתב שאין זו כוונת רש"י, אלא שיהי' שביתה לשם שבת ששבת בו השם

בזמן הבריאה, וזהו שאמר 'כשם שנאמר בשבת בראשית', שכתוב בו בפירוש 'ויום השביעי שבת לה' אלקיך כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וינח ביום השביעי'. . כי כל השביעיות זכר ליום השביעי הם".

ה. והנה, בפ' משפטים, בתוך הפרשה המדברת ע"ד שנת השביעית, נאמר (כג, יב) "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות". ומפרש רש"י: "וביום השביעי תשבות – אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה, שלא תאמר הואיל וכל השנה קרוי' שבת לא תנהוג בה שבת בראשית".

ולפום ריהטא נראה תמוה – האמנם יש סברא לומר שבגלל שכל השנה השביעית נקראת בשם "שבת", לכן לא ישמרו בה את יום השבת?

אולם לדרכנו יובן ויומתק, שהשבתה של השנה השביעית ענינה הוא זכר להשבתה של הקב"ה ביום השביעי; ומעתה מובן, שבשנה זו הרי גם ימות החול הם "זכר למעשה בראשית", ולכאורה אין צורך עוד בהזכרה המיוחדת של יום השבת דוקא.

אמנם למעשה מחדש הכתוב שגם בשביעית נוהגת "שבת בראשית" – והטעם פשוט: עם היות ש"כל השנה קרוי' שבת", הרי בפועל אין השבתה אלא ממלאכות השדה (ובמילא – הזכר בפועל על ידי השבתה הוא רק בזמן השייך למלאכות אלו ורק במי שעובד את אדמתו); וזהו החידוש המיוחד של יום השבת, שהיא "זכר למעשה בראשית" באופן המקיף את כל היום כולו כך שכל יהודי אסור בכל מלאכה [ועוד, שיש בשבת גם מצוות חיוביות].

ו. ויש להוסיף – בפנימיות הענינים:

אמנם קיימת מעלה בה"שבת לה'" שביום השבת – שדוקא "שבת" זו מקיפה את היום כולו ובכל הענינים;

אבל לאידך גיסא, קיימת גם מעלה בה"שבת לה'" שבשנה השביעית, שדוקא בה נאמר "ושבתה הארץ שבת לה'" – שממשיכים את ה"שבת לה'" גם בענינים ארציים. והיינו:

ביום השבת יש עלי' בלתי בכל העולמות, המתבטאת בזה שכל המלאכות אסורות וכו' – וממילא ביום השבת הרי כל הענינים הם מלכתחילה במדרגת "שמים";

וזהו החידוש שבשנה השביעית, שאז אין עלי' בכל הענינים אלא רק בפרטים מסויימים (ראה "דרך מצוותיך" להצמח-צדק, מצוות קדושת שנת ה' – ונמצא, שבכללות האדם והעולם הוא במדרגת "ארץ", שמתעסק בעובדין דחול ובענינים ארציים, ובתוך זה גופא מצליחים להמשיך "שבת לה'")!

[ולכן נוהגת שביתת השנה השביעית רק בארץ ישראל – כי דוקא שם יש הכח לחידוש מיוחד זה של "ושבתה הארץ שבת לה'". ויתירה מזו – לכמה דעות השמיטה נוהגת מדאורייתא רק בזמן שבית המקדש קיים, כי כדי להמשיך גילוי הקדושה גם בארץ, צריך להיות לזה סיוע מהגילוי אלקות שהי' מאיר בבית המקדש שבארץ; ובמהרה בימינו "הרחמן יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה", ונשוב לקיים מצות שביעית כתיקונה ובשלימותה, אכי"ר].

שלימות חירות העבד – יציאתו בשמיטה

ושבתה הארץ שבת לה'

(כה, ב)

איתא בזהר (פרשתנו קח, א) על פסוק זה, שהטעם שעבד עברי יוצא לחפשי בשנה השביעית הוא לפי שבשנת השמיטה צריך כל איש ישראל להיות במנוחה, דכשם שהקרקע נחה בשביעית אף העבדים צריכים למנוחה. ומשמעות הלשון היא שיציאת העבדים לחפשי היא בשנת השמיטה.

וידועה התמי' בזה במפרשי הזהר (ציוני בתור"ש משפטים כא ס"ק ע. מקדש מלך ורמ"ז לזהר שם. ועוד), שהרי הלכה רווחת היא שיוצא העבד לחופשי בשביעית למכירתו, ולא בשנת שמיטת הקרקעות.

וי"ל בזה:

מבואר באחרונים (עיין לקח טוב להגר"י ענגיל כלל ה' בארוכה), שאף במצוות דאורייתא שייך ענין לכתחילה ודיעבד, היינו שפעמים שהמצוה מתקיימת בשלמותה ופעמים שאינה בשלמותה, ואבאה דכולהון הא דאמרין בקדשים "שנה הכתוב עליו לעכב" (יומא נא, ב).

ועד"ז י"ל גם בביאור דברי הזהר:

עיקר כוונת הזהר היא ששחרור עבד עברי בשביעית הוא מעין שנת השמיטה, דכשם שמצינו בכלל ישראל מנוחה בשנה השביעית, כך עבד יש לו מנוחה בשנה השביעית שלו.

ומה ששמע מלשון הזהר שמנוחת העבדים היא בשנת השמיטה - היינו משום דס"ל **שלימות יציאת העבד לחירות היא כששנת שחרורו חלה בשנת השמיטה**, שאז מנוחתו הפרטית היא יחד עם המנוחה הכללית של כלל ישראל (ועד"ז שמצינו בספירת העומר, ששלימות ענין "שבע שבתות תמימות" היא כשחל פסח בשבת, שאז ה"שבתות" דספירת העומר נשלמות ביום השבת).

מה ענין שמיטה אצל הר סיני?

וידבר ה' אל משה בהר סיני ג' דבר אל בני ישראל ג' כי תבוא את הארץ ג' ושבתה הארץ שבת לה' מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרה כללותי ופרטותי ודקדוקי מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני (כה, א ואילך. רש"י)

יש לדייק בלשון שאלת רש"י "מה ענין שמיטה אצל הר סיני", דמשמע שבא לומר שמצות שמיטה אינה שייכת להר סיני - והרי כוונת השאלה היא להיפך, שהשייכות להר סיני אינה חידוש במצות שמיטה, אלא "כל המצוות נאמרו מסיני".

וי"ל, שרש"י נקט סגנון זה כדי לרמוז, שהשאלה למה נזכר דוקא כאן הר סיני היא גם מצד "ענין שמיטה", שהוא לכאורה רחוק בתכלית מ"הר סיני" - שהרי זמן קיומה של מצות שמיטה הוא רק לאחר הכניסה לארץ, ועוד י"ד שנה של כיבוש וחלוקה, ועוד שש שנים של עבודת האדמה (משא"כ שאר המצוות התלויות בארץ, שקיומן הוא מיד לאחר הכיבוש והחלוקה). וא"כ אינו מובן מדוע נזכרה מצות שמיטה דוקא אצל הר סיני.

וע"ז מתרץ רש"י שהיא הנותנת - דוקא במצות שמיטה הוצרך הכתוב ללמדנו ש"נאמרו כללותי ופרטותי ודקדוקי מסיני", וממנה נלמד לשאר המצוות, ש"אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני".

לכאורה ה' מקום לומר, שמאחר שזמן קיום מצות שמיטה יהי' רק לאחר משך זמן רב (כנ"ל), הרי אין צורך לומר "בהר סיני" את "פרטותי ודקדוקי" של מצוה זו, שהרי עדיין אין הדברים נוגעים לפועל, ודי באמירת כללות המצוה בלבד.

ועל כן נאמר במצות שמיטה דוקא "בהר סיני", ללמדנו שאפילו מצות שמיטה, שלא תהי' נוגעת למעשה עוד שנים רבות, נאמרו פרטי ודקדוקי בסיני, ומזה למדנו במכ"ש וק"ו לשאר המצוות כולן, אף אף אלו שעדיין לא היו נוגעות אז לפועל, ש"כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני".

לחיות בשמיטה למעלה מהעולם

מה פשר ההוראה "שש שנים תזרע שדך"? / מהו ההפרש בין שם "הוי" לשם "אלקים" בהנהגת השי"ת עם עולמו? / מי יותר נעלה: השבת או השנה השביעית? / ומהו סוד שביתת הארץ בשנה השביעית?

ציורי השמיטה פותח בהוראה אודות עבודת הארץ בשש השנים: "שש שנים תזרע שדך" ושש שנים תזמר כרמך ואספת את תבואתה", ולאחר מכן מופיע הציורי "ובשנה השביעית שבת שבתון יהי לארץ שבת לה" וגו' (פרשתנו כה, ג-ד).

ויש לתמוה לכאורה:

ההוראה "שש שנים תזרע" וגו' אינה בתורת ציווי וחיוב לעבוד את הארץ שש שנים. ומאידך, גם אין תכליתה נתינת היתר לעבודת הארץ באותן שנים, כי מהיכא תיתי לאסור זאת. ואם אין כאן ציווי וגם אין כאן היתר, מהו פשרה של ההוראה "שש שנים תעבוד"?

פעם בשבע שנים – להיות מופשט מן העולם

כאשר אדם שוכת בשנה השביעית, מתעוררת ועולה השאלה והזעקה "מה נאכל"?! תבואת הארץ היא זו שממנה עושים את הלחם שעליו יחי' האדם, ועל כן יהודי עמל משך שש שנים, זורע וחורש וקוצר ומעבד את תבואתו בכדי לחיות ולהתקיים. וכאשר בשנה השביעית תובעים ממנו לחדול מעבודת האדמה, הרי בדרך הטבע לא יהי' לו מזון כדי חייו.

ועל כך מביטחה התורה "וציוויתי את ברכתי . . . ועשת את התבואה לשלש השנים" (שם כא). הצטרכויותיו של היהודי באותה שנה יגיעו אליו באופן שלמעלה מן הטבע.

באמת, הרי גם במשך שש השנים, כאשר אדם חורש וזורע מגיעה פרנסתו מהקב"ה לבדו. העולם נברא על ידי הקב"ה, הוא מחי' אותו מאין ליש בכל רגע ורגע, והוא מנהיגו ומנהלו

בכל פרט ופרט. ואם הצמיחה הארץ את תבואתה הרי זה שפע שנשפע מהשי"ת עצמו. אמנם, מכל מקום צריך היהודי להתעסק בעבודת האדמה, ואינו מקבל פרנסתו ישר מהשי"ת באופן גלוי:

מבואר בדברי חז"ל, שתכלית בריאת העולם היא מה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טז. נתבאר בארוכה בתניא פל"ו), והיינו שיברא עולם תחתון שפל וארצי, ובני ישראל יזככו ויקדשו אותו על ידי עבודתם עד שיהי' העולם כולו ראוי להיות דירה ומשכן לו ית'.

עבודת בני ישראל מכונה בשם "עבודת הבירורים": בכל עניין גשמי יש "ניצוץ" אלוקי, שהיא חיות אלוקית שמחי' ומהווה אותו, והניצוץ האלוקי נמצא בו בגלות, וכאשר יהודי משתמש באותו דבר גשמי כפי הוראות התורה, לשם שמים ולעבודתו ית', הרי הוא "מברר" את החיות האלוקית מאותו דבר ומזכך אותו ומעלהו לקדושה.

אילו הי' ניכר בעולם שהשי"ת מחייהו ומהווה אותו תמיד, לא הי' צורך בעבודת הבירורים ובזיוכך הגשמיות, ולא הייתה מציאות של "תחתונים" ומקום חשוך שצריך לעשותו לדירה לו ית'. ועל כן, נברא העולם באופן שיש העלם והסתר על החיות האלוקית וההנהגה האלוקית, ונראה לעין שישנם חוקי הטבע שהם מנהיגים ומנהלים את העולם. ואזי עבודת בני ישראל היא לעסוק בענייני העולם על פי התורה ולשם שמים, ובכך לבררם ולזככם ולעשות דירה לו ית' באותם העניינים.

אך כל זה הוא הסדר הרגיל, והוא נוהג במשך שש השנים, ואילו מזמן לזמן, בשנה השביעית, מצווה השי"ת על היהודי שיתנתק מכל ענייני הארציים, לא יהי' לו כל עסק עם עבודת הארץ, ויסמוך לחלוטין על הקב"ה לבדו שישפיע לו ברכתו למעלה מדרך הטבע.

שש השנים מושפעים מהשמיטה ומשפיעים עלי'

עבודת שש השנים ושנת השמיטה, תלויות זו בזו: הנהגת היהודי בשש השנים היא הכנה לעבודת השמיטה הנעלית, ועבודת השמיטה צריכה להתבטא בשש השנים הבאות.

בכדי שיהודי יוכל להתעלות מהעולם הגשמי והטבעי, ולהיות בסדר עבודה של למעלה מן הטבע, הרי זה נפעל על ידי שבשש השנים הקודמות הוא עבד את עבודתו בענייני העולם, בדרכי הטבע, כפי הוראות התורה. דווקא כאשר יהודי מתעסק ב"עבודת הבירורים" ובזיוכך העולם כדרוש, הרי בכוחו להתעלות ולהתרומם מגדרי הטבע בשנה השביעית.

וכך נדרש הכתוב: "שש שנים תזרע שדך" – על ידי שיזרע את השדה שש שנים כפי הוראות התורה, בזהירות מכלאיים ושאר דינים, יזכה ל"והשנה השביעית . . שבת לאהוי" – להתרומם מן העולם.

ומדייק הכתוב "שבת לאהוי" דווקא. כי הנה ידוע (ראה תניא שער היחוד והאמונה פ"ד. ורש"י), ששמותיו של הקב"ה מורים על אופני הנהגה שונים עם העולם. שם "אלקים" מורה על הסתר והעלם על אורו ית', וממנו נוצרה הנהגת הטבע, שנראה בה שהעולם מתנהג על פי

חוקי הטבע, ואין רואים ברור את מה שהשי"ת מנהיג את העולם. ועל כן שם "אלקים" הוא בגימטריה "הטבע" (פרדס שי"ב פ"ב. ועוד).

ולעומת זאת, שם "הוי" מורה על הנהגה של גילוי אורו ית' למעלה מן הטבע, בלא שום העלם והסתר, באופן שנראה בחוש שהוא לבדו ואין בלתו.

ועל כך אמר הכתוב ששנת השמיטה היא "שבת להוי", שבה היהודי מתרומם מן העולם ומגדרי הטבע, על ידי שעבד עבודת שש השנים כדרוש.

וכך גם לאידך גיסא: היכולת להתעסק בעניינים גשמיים וארציים במשך שש שנים כראוי על פי הוראות התורה, היא דווקא על ידי שמזמן לזמן הוא מתעלה מן העולם הגשמי ומחוקי הטבע ושובת "שבת להוי". רק אז יכול הוא לרומם ולזכך את הארץ ולעשותה דירה לבורא ית'. ואם חסרה הקדמת שנת השמיטה, הרי עלול הוא לשקוע בענייני החומריות והגשמיות ולירד מדחי אל דחי נוראה בדומה לזה בקונטרס עץ החיים פרק ז ואילך, בנוגע ל"יחודא עילאה" ו"יחודא תתאה".

וכך נדרש הכתוב: "שש שנים תזרע שדך" – התכלית היא עבודת זיכוך הגשמיות ובידור ניצוצות הקדושה, ולזאת נדרש תחילה ש"השנה השביעית". שבת להוי", שיהי' מזמן לזמן מופשט מענייני העולם וסומך על ברכת ה' למעלה מדרך הטבע.

שבייתה מ"עבודת הבירורים"

והנה, בדומה לשביית השמיטה, שהיהודי עומד "למעלה מן העולם", הרי יש גם שבייתה בכל שבוע ושבוע ביום השבת קודש.

גם השבת היא "שבת להוי", למעלה מכל ההעלמות וההסתרים של שם "אלקים":

מבואר בסה"ק (בהבא לקמן ראה תורה אור ויש פר' חיי שרה. ושי"ג), שבמשך כל ימי השבוע קיים בעולם העלם על אורו ית', וממילא קיים בעולם תערוכת של טוב ורע, ועל האדם מוטל אז לעבוד את "עבודת הבירורים", לנצל את ענייני העולם באופן המותר, ודווקא לשם שמים, ובכך "מברר" ומפריש את הטוב מתוך הרע והמגושם.

אך ביום השבת, מתעלים העולמות למצב שבו אין העלם והסתר על גילוי אורו ית', ואזי אין מקום ל"עבודת הבירורים", לברר את הטוב מן הרע, אלא העבודה היא להתעלות ולהתרומם בענייני קדושה.

הפרש זה מתבטא, למשל, בעניין האכילה:

במשך ימי השבוע האכילה היא עניין של מלחמה, וכלשון הזהר (ח"ג קפח, ב) "נהמא אפום חרבא ליכול", האכילה נעשית על פי החרב, ותוך כדי מלחמה עזה שלא ליהנות מן האוכל הגשמי, אלא לאוכלו לשם שמים ולעבודתו ית' בלבד. כך מבררים מן האוכל את החיות האלוקית שבו, שהייתה שרוי' בגלות מרה במאכל הגשמי והנחות, ומחברים אותה למקורה בקדושה.

לקראת שבת

יא

אך בשבת, מלאכת בורר אסורה, ועומק איסור זה הוא שביום השבת אין צורך בעבודת הברורים. המאכל אינו מעורב בטוב ורע, אלא "מתעלה המאכל כמו שהוא בשרשו" הרוחני (תורה אור שם). והיינו שבשורשו הרוחני המאכל הוא עניין נעלה וגבוה מאוד, ואין בו שום גשמיות וחומריות, ובשבת, הנה המאכל, כפי שהוא בעולם הגשמי, עומד בדרגה רוחנית כפי שהוא בשורשו הרוחני. ולכן האכילה בשבת היא מצווה, ואין אז מלחמה ועבודת הברורים. על כך נאמר "שבת להוי'" – בשבת כלים ההסתרים וההעלמות שנוצרו על ידי שהקב"ה מעלים את עצמו בשם אלקים, ואזי מתגלה בעולם הגשמי שם הוי', והעולמות כולם מתעלים ומתרוממים.

נמצא, אפוא, שגם בשבת עומד יהודי למעלה מן העולם, עם גילוי של שם הוי'. אך לאמיתו של דבר יש מעלה מיוחדת דווקא ב"שבת להוי'" של שנת השמיטה, וכפי שיתבאר לקמן.

לזכך את המקומות הנחותים ביותר

ביאור העניין:

במבט שטחי, נראה ששביית השבת נעלית היא מן השמיטה, כי בשנת השמיטה אין האדם מנותק לגמרי ממלאכות הגשמיות, שהרי לא נאסרו עליו הכתיבה והבניין והאריגה וכיוצא באלו. ולעומת זאת ביום השבת הוא מופרש לגמרי מכל ל"ט מלאכות, מסידורא דפת ועובדין דחול.

אך באמת, מעלה עצומה יש בשביית השמיטה על פני שביית השבת:

תפקידו של היהודי הוא להחדיר את הקדושה ולזכך גם את המקומות הנחותים ביותר, ושם גופא להאיר את אור הקדושה הנעלה ביותר. והנה, ביום השבת אכן היהודי עומד במצב נעלה ומרומם, ומופשט לגמרי מעסקי העולם, אך מאידך, אין הוא מחדיר את הקדושה בעולם התחתון והמגושם.

ולעומת זאת בשנת השמיטה, הרי היהודי מחדיר את דרגות הקדושה הנשגבות, בתוך העולם התחתון והנחות. היהודי עומד במצב של "שבת להוי'", נעלה ומרומם מן העולם, ויחד עם זאת, הרי הוא עוסק בעובדין דחול ושם גופא מחדיר את אור הקדושה שלמעלה מן הטבע ולמעלה מן העולם.

ועל זו הדרך דרש מורנו הבעל שם טוב: "ושבתה הארץ" – שגם הארץ החומרית והנחותה תהי, בהתבטלות ו"שביתה" מוחלטת לפני הבורא ית"ש (ראה תולדות יעקב יוסף ריש פרשתנו).

"וצויתי את ברכתי" - באלף השביעי

ובי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע
ולא נאסוף את תבואתנו. וצויתי את ברכתי לכם בשנה
השישית
(כה, כ-כא)

יש לפרש בדרך החסידות:

ידוע ששש השנים הקודמות לשנת
השמיטה הן כנגד "שית אלפי שנין" של קיום
העולם, ושנת השמיטה הינה כנגד האלף הז'
שלאחריהם (ראה סנהדרין צז, א. ראב"ע ורמב"ן על
פ' ב' כאן ועוד).

ואף כאן נשאלת שאלתם של ישראל "מה
נאכל בשנה השביעית גו'": הרי אנו עומדים
באלף השישי, בדור נמוך וירוד, וכקושיית
הגמרא (יבמות לט, ב) "אכשור דרי", ואיך
ייתכן שעל ידי מעשינו הדלים "נאכל בשנה
השביעית", נזכה לבוא לאלף השביעי?

וגם כאן באה ההבטחה "וצויתי את
ברכתי", היינו שאם יעשו בני" את התלוי
בהם, אף שמצד עבודתם אין הם ראויים
לבוא ל"אלף השביעי", מכל מקום יתן ה'
ברכה מיוחדת בעבודתם, שעל ידה יזכו לבוא
לגאולה הקרובה. אכ"ר.

מהותו האמיתית של יהודי - "ושבתה הארץ"

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה
הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך וגו'
(כה, ב-ג)

הקשו המפרשים (ראה פנים יפות ר"פ בהר.
לקו"ת ר"פ בהר, ועוד): מדוע נאמר תחלה
"ושבתה הארץ שבת לה'" ורק אח"כ "שש
שנים תזרע שדך גו'", והרי סדר הזמנים הוא
להיפך - תחלה שש שנות עבודת האדמה
ואח"כ שנת השמיטה?

ויש לומר שבזה טמונה הוראה חשובה
בעבודת האדם לקונו:

בני ישראל מצד עצמם - אין להם שייכות
לענייני העולם ועבודת האדמה, שהרי העולם
כולו לא נברא אלא בשביל ישראל (רש"י ר"פ
בראשית), שנברא כדי "לשמש את קוני" (קידושין
בסופה). וכמובן גם בפשטות, שהרי "כל ישראל
בני מלכים הם" (שבת סז, א), ובן מלך אין לו
שייכות כלל לעבודת האדמה, חרישה וזריעה
וכיו"ב, אלא הוא עוסק תמיד בשימוש אביו
המלך בארמונו.

ולזה באה שנת השמיטה, שבה צריך האדם
לשבות מעבודת האדמה ולעסוק רק בעבודת
ה', כלשון הספורנו כאן "שתהי' כל השנה
הבטלה מעבודת האדמה מוכנת לעבודתו כו'
שגם עובדי האדמה כאשר ישבתו בשנה ההיא
יתעוררו לדרוש את ה'" - כדי להראות לנו את
מהותו האמיתית של עם ישראל, שהיא העסק
בעבודת ה' בלבד.

ועל כן נאמר "ושבתה הארץ שבת לה'"
לפני "שש שנים תזרע שדך", ללמדנו שעיקר
עבודתו של איש ישראל אינה "שש שנים
תזרע שדך", אלא מהותו האמיתית היא הזמן
שהוא מקדיש להיות "שבת לה'", ושבו אינו
עוסק בענייני העולם אלא בעבודת ה' בלבד.

יחודשי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

בעובדא דרב דלא הדר ביה ממתנה בדברים

יקשה על תירוצי המפרשים ליישב הנהגת רב עם עובדא דרב בירוש' ב"מ דאין התחייבות ע"י דיבור / יחדש דמוצר הקפדת רב נשתנה גר דיבורו עד שחל על ידו קנין בחפץ ועפ"י יבאר החילוק בין העובדות

הוא אמר כד אנא אמר לבני ביתי ליתן מתנה לבר נש לינה חזר בי (בדיבור בלחוד זוכה המקבל) וכאן הוא אמר הכין" (דאפילו מוכר שקיבל ערבון על המקצת יכול הוא לחזור בו). ומשני, "תמן למדת הדין ומה דרב נהג למדת חסידות" (בהאי עובדא ע"פ מדת הדין הוא, דלדינא הורה כן, ומה דרב נהג בעצמו ע"פ מדת חסידות הוא, שאע"פ שמדינא לא זכה בה המקבל, לפנים משורת הדין עשה, ונהג בעצמו מדת חסידות).

והקשה בפלפולא חריפתא לרא"ש ב"מ פ"ד סי"ב סק"ש (וכ"ה בשנות אליהו להגר"א כאן ועוד) מעובדא אחרת דרב בירושלמי ב"מ פ"ד ה"ב "רב מפקד לשמשיה אימת דנימר לך תתן מתנה לבר נש, אין הוה מסכן הב ליה מיד, ואין עתיר אמליך בי תניינות" ("רב היה מצוה למשרתו, כשאומר לך תן מתנה לעני, תתן לו מיד, ולא תשאל אותו עוד, לפי שאיני יכול לחזור בו, ואם הוא

תנן בסוף שביעית "כל המטלטלין נקנין במשיכה, וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה הימנו". פירוש, אמנם מעיקר הדין יכול לחזור בו קודם משיכה, אך מ"מ כשאנינו חוזר רוח חכמים נוחה הימנו. ובירושלמי פליגי ר' יוחנן ורב, דלר"י "אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו, חוזר בו", ו"רב פליג, דרב אמר, כד אנא אמר לבני ביתי ליתן מתנה לבר נש, לינה (לית אנא) חוזר בי", שמקיים את דיבורו לתת המתנה. ולהלן בירוש' מקשה מעובדא דרב, "חד בר נש אפקיד ערבון על מילחא (שעשה מקח עם א' על מלח ונתן לו משכון על המקח), ויקרת (נתייקר המלח, ורצה המוכר לחזור בו), אתא לגביה רב, א"ל, או יתן לו כל עירבונו (כל מה שהוא נגד ערבונו יתן לו כפי שוויו כן וכך מלח), או (אם אינו רוצה במקח) ימסור לו למי שפרע (דבמקצת דמים שקיבל נתחייב מיהת לקבל עליו מי שפרע), מחלפא שיטתיה דרב, תמן

בב"מ שם איירי שלא בפני מקבל המתנה ורק למשרתו הודיע שיתן המתנה, ולכן יש הפרש בין עני דנעשה כנדר משא"כ בעשיר, דכיון דהמקבל מתנה לא ידע, ליכא בו אפילו מדת חסידות שלא לחזור.

איברא, דנוסף על הקושי והדוחק בכל ביאורים אלה (כפי שכבר פלפלו המפרשים הנ"ל בקושיות שעל תירוצים אלו), צ"ע בעצם הענין, דלכאורה מפשטות דברי הירושלמי כאן מובן שהנהגת מדת חסידות דרב היתה שמעולם לא חזר בו מדיבורו, והיה מקיים דברו אף שמצד הדין לא היה מחוייב בזה, ומצד טעם זה אין חילוק אם המקבל הוא עשיר או שהיא מתנה מרובה (והמקבל לא סמכה דעתיה) או שלא בפני המקבל וכו' - כי בכל אופן ה"ז שינוי בדיבורו, שאינו מקיים מה שאומר; ואין לומר ע"פ גודל מדת חסידות דרב (שרב במיוחד היה נוהג בעשרה מילי דחסידותא, עי' תשובות הגאונים (שערי תשובה) סקע"ח ועוד) שלא קיים דברו בפרטיו.

והנראה בכ"ז בהקדם הדיוק בשינוי הלשון בב' הסוגיות, דבסוף שביעית לשון רב היא "כד אנא אמר לבני ביתי", ובב"מ "רב מפקד לשמשיה". ונ"ל דהחילוק הוא בדבריו לבני ביתו קאי רב בממון ורכוש הפרטי של רב ובני ביתו, משא"כ מ"ש לשמשיה דוקא (כי אין שייך לומר לב"ב) איירי לא ברכושו הפרטי של רב וב"ב, אלא ברכוש הנמצא ברשותו בתור רב בעירו, שכמה סוגי רכוש נמצאים ברשותו ובאחריותו (אף שאינם שלו), וכמו: קופת הקהל, ממון (דיחיד או רבים) שנמסר לו לחלקו או להיות ממונה בחלוקתו לצדקה. וכיו"ב. ומובן שבנוגע לרכוש זה שברשותו

עשיר, הימלך בי שנית אם לא החזרתי בו" - פני משה), הרי דלא נהג במדת חסידות שלא לחזור בו מדבריו, אלא ציוה שלא לסמוך על אמירתו ולא לתת עד שישאלהו שנית.

במפרשים מצינו כמה ביאורים בדבר (ראה בהבא לקמן - שער יוסף להחיד"א סי' ט, שנות אליהו שם, ביאורי הגר"א יו"ד סרנ"ח סקל"א, חי' הצ"צ שביעית שם ס"ד, פרי יצחק ח"א סנ"א, ועוד):

(א) דשאני מתנה מרובה ממתנה מועטת (כהא דמחלק בבבלי בב"מ מט ע"א בדעת ר' יוחנן דהא דס"ל דדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה הוא רק במתנה מועטת דסמכה דעתיה דהמקבל, משא"כ במתנה מרובה דלא סמכה דעתיה), דבעובדא דשביעית מיירי במתנה מועטת שנהג ממדת חסידות שלא לחזור בו, וכן בב"מ שם לענין מתנה לעני, כי בכלל מתנה לעני היא מתנה מועטת; אבל "אין עתיר אימליך בי תניינות", דכיון דלעשיר נותנים מתנה מרובה לא נהג בזה להחמיר אפילו ע"פ מדת חסידות.

(ב) בב"מ איירי רק בענין זמן הנתינה, אי מותר לדחותה לאחר זמן, והחילוק בין עני ועשיר הוא דאמירה לעני דהוי בגדר צדקה יש בה דין נדר וקאי עליה בכל תאחר ולכן צריך ליתנה מיד, אבל בעשיר דאין בזה נדר מותר לדחות הנתינה לאחר זמן (אבל מדין קיום דברו לא היה חזר בו גם בעשיר, כהא דשביעית).

(ג) הא דשביעית איירי כשאמר ליתן בפני מקבל המתנה, ולכן אף דבמתנה מרובה לא סמכה דעתיה מ"מ מידת חסידות איכא שלא לחזור ממה שהבטיח, אבל

שלילת מדת חסידות דרב (כיון שאינו עומד בדיבורו - אף שיש לו טעם ע"ז). וא"כ הרי מצד מדת חסידות שלא ישנה מדיבורו, הו"ל להזהר בתחלה שלא לומר אודות נתניה זו אם אפשר שישנה דיבורו. ועוד יש להקשות, דאם ניתנה לרב האחריות והבעלות המלאה (בתור גבאי וכיו"ב), לכאורה לא איכפת לך מהו רצונם של בעלי הרכוש, שהרי הכל ברשותו של רב.

ולכך נראה להוסיף בזה, דבהך "מידת חסידות" האמור במס' שביעית הכוונה היא שהגדרת חסידותו של רב היא (לא רק במה שבפועל נוהג לאחר אמירתו שלא לחזור בו, אלא עוד זאת -) שיש דין אחר לאמירתו, היינו שמדתו היא כזו היוצרת שינוי בגוף דיבורו, דכיון שמוגדר הוא (כבר בעת דיבורו) כמי שמדתו והנהגתו הרגילה היא ע"פ הדין (המבואר בירוש' כאן) "הן שלך (יהיה) צדק", היינו לקיים את דברו ולהצדיק אותו, עיי' פיהמ"ש להרמב"ם שביעית כאן (וכ"ש דבשעת האמירה צ"ל "הן שלך צדק" - שיאמר לו בודאות ליתן לו, ולא דרך היתול וכיו"ב, אחד בפה ואחד בלב (עיי' בכ"ז בסוגיית הבבלי דב"מ שם ובסוגיית הירוש' שביעית כאן)), להכי חל מצד זה שינוי מעיקרא בתוקף הדיבור לגבי דיבורי אחרים, דאצל רב בדיבור לבד גמר ומקני, שנעשה עיי"ז קנין בהחפץ. וכדמוכח בירוש' כאן, שהקשו על הנהגת רב "מתניתא פליגא על רב אימתי אמרו המטלטלין נקנין במשיכה ברשות הרבים או בחצר שאינו של שניהם וכו' ברשות המוכר לא קנה עד שיגביה או עד שימשוך את הכל מרשות הבעלים כו'" [נדלכאורה, מהי השייכות דדברי רב להברייתא? הרי רב אמר שלא היה חוזר בו מדיבורו (בכדי שלא יהיה ממחוסרי

(שאינו שלו), היה רב רגיל לצוות לשמשיה (שמש ב"ד) וכיו"ב, ואילו בשייכות לרכוש (ענינים) שבביתו - היה רב מצווה לבני ביתו, כולל משרת ושמש בביתו.

ועפ"ז מובן החילוק בין העובדות, דהנהגת רב ברכושו הפרטי היתה במדת חסידות שלא לשנות מדיבורו (אפי' כשזה קשור בהפסד ממון, כגון במתנה, או במכר כשנתייקר השער וכיו"ב); אבל בנוגע לרכוש שאינו שלו, אלא רכוש של הקהל (או דיחיד) הנמצא ברשותו, אין מקום להחמיר על עצמו לנהוג במדת חסידות שלא לשנות בדיבורו, כיון שזה דבר השייך להקהל (או ליחידים) שרכושם נמצא ברשותו - ולכן אין מדת חסידות שלו לעמוד בדיבורו שייכת ומחייבת בנוגע לרכוש זה (דהקהל או היחידים). ולכן, הן בנוגע לנכסי יחיד הנמצאים ברשותו, צריך לשער דעתו של בעל הרכוש כמה רוצה ליתן, והן בנוגע לקופת הקהל וכיו"ב, יש לשער דעת (רוב) הקהל והאחראים דהקופה. ולכן אמר רב למשרתו, שכאשר אומר לו לתת מתנה לעני, יתן לו מיד, כי ודאי וברור לרב, דלא רק בקופת הקהל המיועדת לצדקת הקהל סומכים עליו (רב) לחלקם, אלא דגם בנוגע ליחיד - ניחא ליה לזה היחיד, כיון שהוא רב הקהל, שיתן להעני; משא"כ בנוגע לעשיר ציוה "אמליך בי תניינות", כי אמירתו בתחלה לתת היתה כפי דעתו של רב (בעצמו), ולכן צריך לשער (עוה"פ) דעתם של בעלי הרכוש - אם מסכימים למתנה זו (לעשיר), ולכן "אמליך בי תניינות".

ועדיין צלה"ב, דאפילו ברכוש אחרים, מ"מ סו"ס כשמשנה אח"כ מדיבורו יש בזה

בדברים של אחר או של הקהל, אלא שהם ברשותו לצוות כו', כהא דב"מ שמפקד לשמשיה, אזי לא חל ברכוש זה קנין (או אפילו התחייבות) בגוף המתנה [ובמילא לא שייכת כאן לכתחילה ההתחייבות שישנה מצד "מדת חסידות" דרב, לעמוד בדיבורו, וא"כ, אף אם דיבורו לא יתקיים אח"כ מחמת בעלי הרכוש אין כאן חסרון במדת חסידות שלו, והיינו ע"פ מה שנתחדש לעיל דהמידת חסידות בכה"ג מעיקרא אינה רק בעצם אי החזרה מדיבורו אלא דוקא בכך שמחמת כן יש להדיבור מעיקרו תוקף כו', ובזה לא נחסר אם מה שאינו מתקיים הוא מחמת בעלי הרכוש ולא מפני קלישות בכח דיבורו מצידין]. ולכן "מפקד רב לשמשיה אימת דנימר לך תתן מתנה לבר נש אין הוה מסכן הב ליה מיד ואין עתיר אימליך בי תניינות", שאין הכוונה בזה שבנוגע לעני נעשה נדר ובמילא אינו יכול לחזור בו, אלא להיפך (וכפשטות ההמשך בירושלמי שם, שמביא הא דרב בהמשך ללפנ"ז שיכול לחזור בו) – להדגיש בזה השינוי לגבי האמירה לבני ביתו, שכאן אין הקנין (וכיו"ב) נשלם ע"י האמירה והדיבור, שבאמירתו לבד גמר ומקני (או מתחייב) כבאמירתו לבני ביתו, אלא תלוי מיהו המקבל, ולכן כשהמקבל הוא עני צריך לתת לו מיד, כי בכה"ג יודע הוא שגם דעתו של בעל הרכוש (או הקהל) היא בודאי ליתן (ובמילא אין כאן עיכוב על גמר הקנין שמכח דיבורו, דאנן סהדי דדעתם מסכימה לזה), ואין מקום לביורור נוסף, וכנ"ל.

אמנה, או בכדי שתהיה רוח חכמים נוחה הימנו וכו'), ולא בנוגע לקנין דהחפץ, ואילו בהברייא איירי בדין קנין, "לא קנה עד שיגביה כו'" ? ומוכח מזה] דהירושלמי מפרש דברי רב שס"ל שיש בזה קנין ולכן אינו חוזר בו, כמ"ש במפרשי הירוש', וזהו שמקשה "אם במוכר ולוקח אמרו דלא קנה הלוקח עד שיגביהנו או עד שיוציאנו מרשות הבעלים, מכ"ש במקבל מתנה דלא זכה בדיבור לחודיה, ואמאי קאמר רב לית אנא חזר ביי"ן [ופשיטא לפי מה שמשני הירוש' אהך קושיא "כאן שהעמידו עמו כאן בשלא העמידו עמו", כמו שפי' בפנ"מ ד"רב מוקי להאי ברייתא בשלא העמידו ללוקח עמו לכן לא קנה עד שיקנה בדרכי הקניה והאי דרב גופיה בשהעמיד להמקבל עמו בשעה שאמר ליתן לו והראה לו מה שהוא", דכיון "שהעמידו עמו", לכן קנה ואינו חוזר בו] – הנה מעין זה י"ל למסקנת הירושלמי "תמן למדת הדין ומה דרב נהג למדת חסידות", שזה שרב נהג בעצמו מדת חסידות שלא היה חוזר בו, אינו בגדר אחר ממה שסבר בתחלה (בירושלמי) בדעת רב (שיש בדיבורו קנין). והיינו, שמדת חסידות דרב (לא לחזור מדיבורו) אין פירושה שלא חזר בו אח"כ מדיבורו, אלא שמצד מדת חסידות שלו היה דיבורו בעצמו בתוקף, שגמר ומקני.

ועפ"ז יובן שכ"ז אפשר לומר רק בנוגע להאמירה לבני ביתו, שבנוגע לחפציו ורכושו הפרטי יש בדיבורו תוקף דקנין בהמתנה שאמר ליתן לחבירו, אבל כשאיירי

המדרש חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת הש"ת בחיי היום יום

פרקי אבות – פרק ד

לימוד מכל אדם, מכל מאורע ובכל פרט

אִיזוּהוּ חֶכֶם, הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם

משנה א

בנועם קבלתי הידיעה אשר הארת החשמל בכפר חב"ד נסתדרה בפועל, וכבר התועדו לאורו ביום הבהיר י"ט כסלו...

מנהג יהודי עתיק יומין לדרוש רמזים והוראות בכל דבר המתרחש, וכמא' המשנה "איזוהו חכם הלומד מכל אדם", והבעש"ט הוסיף ענין הלימוד מכל מאורע ובכל פרט.

אורו של רבנו הזקן - שני-אור - הרי מיום גאולתו י"ט בכסלו התחיל להתפשט בלי הפרעות ועיכובים, ובאופן אשר יגיע גם לאנשים פשוטים, אשר זוהי כללות הנקודה דתורת החסידות להמשיך ולקשר עומק רום עם עומק תחת.

ועל דרך הצחות, הנה כח החשמל הוא מהכוחות הנסתרים שבטבע, כי כח זה עצמו אינו בגדר השגה באחד מחמשת החושים, ורק על ידי פעולתו ומסובביו נודעה מציאותו, ואור כח נסתר זה דוחה האפילה ומג' חשכת הלילה.

והוא בגשמיות כעין ענין הנ"ל ברוחניות, שהנסתר בשתורה, רזי דרזין, [ש]מתגלה על ידי החסידות ואורח חיי חסידות - דוחה אפלת החומר ומאיר חושך הגשם.

(אנחת קודש חיי' עמ' קא-ב)

"והוי שפל רוח" – באמת לאמיתו

וְהוּי שֶׁפֶל רוּחַ בְּפִנֵּי כָל אָדָם

משנה י

...דא עקא אשר למרות שמתעוררים, הנה ישנם אחדים אשר לפעמים אפילו לאחר ההתעוררות מחליפים הקוים, ומה שצריכים לעשות תשובה על ענינים שלו, ולדון את חברו

לכף זכות עד כדי כך, שיקוים "והוי שפל רוח בפני כל האדם", וכלשון רבנו הזקן "והוי באמת לאמיתו" (וכמבואר במקום אחר שהביא בזה רבנו הגירסא 'האדם' בתוספת ה"א), והם עושים ההיפך, שמצוים על אחרים בהתלהבות שיעשו תשובה, ובהתלהבות לא פחותה מזה מלמדים זכות על עצמם ובהידור על-דרך הכתוב "על כל פשעים תכסה אהבה", ותובעים בהסביבה שיהיו שפל רוח נגדם.

וכבר ידוע דבר משנה שבענינים שבין אדם לחבירו, לא מועיל שמהדרים לאכול בפסח דוקא מצה שמורה עגולה ונשארים ערים בליל שבועות וכו', עד שירצה את חבירו, אשר אז מועילים ענינים אלו.

(אנחת קודש חיי' עמ' יט)

הפיתרון לחיכוכים עם ההורים

הוּי גוֹלָה לְמָקוֹם תּוֹרָה

משנה יד

במענה על מכתבו... בו כותב אודות הנער בן י"ג שנה וחצי אשר יש לו הפרעות [מצד הוריו] להנהגתו ביראת שמים וכו'.

הנה בכגון דא היותר טוב לקיים הוראת המשנה, הוי גולה למקום תורה, שאז אין החיכוכים בין הצדדים יום יום, אלא רק פעם אחת בכדי שיסכימו לנסיעתו למקום תורה, ונכראה במוחש התועלת שבהנ"ל ובכמה פרטים ובפרט בארצות הברית שכבר רגיל הוא ומוצא חן בעיני הנוער לנסוע מבית הוריהם למשך זמן, ובודאי יש למצוא אנשים שיש להם השפעה על ההורים בכדי שסוף סוף יסכימו להאמור, וה' יתברך יצליח אותו לראות פרי טוב בעמלו ולעשותו ירא שמים חסיד ולמדן.

בברכה לבשורות טובות בהאמור.

(אנחת קודש חיי' עמ' כח)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה' מוכ"ק אדמו"ר
מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקל"ה ה'תשנ"ג מו"ז"ע

פרקי אבות – פרק ד

איזהו חכם, הלומד מכל אדם משנה א

"איזהו חכם הלומד מכל אדם" – כדי להיות "לומד", לא צריכים להיות חכם. שכן, לימוד הוא מדרגה עצמית של אדם. אדם – לומד, מי שאינו לומד – אינו אדם. רק מי שלומד מכל אדם – הנו חכם. כלומר – חכם הוא זה שמחפש ומוצא בכל אדם דבר טוב להתלמד ממנו.

(תרגום מליקוטי דיבורים ח"א עמ' 218 – לקוטי דיבורים המתורגם ח"א-ב עמ' 142.)

וראה שם הביאור באריכות)

איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר מכל מלמדי השכלתי משנה א

החסיד ר' בצלאל [מאזאריץ'] למד מכל אחד מדה טובה.

הוא הי' מספר בשם הבעל שם טוב שאמר על מאמר רז"ל "איזהו חכם הלומד מכל אדם, שנאמר 'מכל מלמדי השכלתי'". לכאורה הי' צריך לומר 'הלומד מכל מלמד'? אמר על כך הבעל שם טוב, שצריכים ללמוד מכל אחד, אפילו מאדם רשע צריכים ללמוד מדה טובה. כפי שאמר ר' זושא [מאניפולי] שצריכים ללמוד גם מגנב, שכן לכל יהודי יש אות בתורה ומדה מי"ג המדות שנדרשת בהן.

(תרגום מספר השיחות ה'ת"ש עמ' 5-104 – ספר השיחות ת"ש המתורגם עמ' קז)